

Sygn. akt V ACa 477/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący Sędzia:	Aleksandra Janas
Sędziowie:	Irena Piotrowska (spr.) Olga Gornowicz-Owczarek
Protokolant:	Diana Pantuchowicz

po rozpoznaniu w dniu 28 czerwca 2019 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. G. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 13 kwietnia 2017 r., sygn. akt I C 91/16

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 o tyle, że:

- zasądza od Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) kwotę 10.000 (dziesięć tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 23 grudnia 2016 r.,
- oddala powództwo w pozostałej części;

2. oddala apelację w pozostałym zakresie;

3. przyznaje adwokat E. Ł. od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Gliwicach) kwotę 295,20 (dwieście dziewięćdziesiąt pięć 20/100) złotych, w tym 55,20 złotych podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Irena Piotrowska	Aleksandra Janas	Olga Gornowicz-Owczarek
------------------	------------------	-------------------------

UZASADNIENIE

Powód M. G. (1), po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa domagał się od Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) zasądzenia: za osadzenie z osobą chorą kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 17.500 zł na wskazany w pozwie cel społeczny, za osadzenie z osobą palącą kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwotę 17.500 zł na wskazany w pozwie cel społeczny, za sposób poddawania kontroli osobistej kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 17.500 zł na wskazany w pozwie cel społeczny, za warunki pobytu w AŚ w (...) związane z osadzeniem kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 17.500 zł na wskazany w pozwie cel społeczny.

Wskazał organizację pożytku publicznego (...) w K..

Skarb Państwa – Dyrektor Aresztu Śledczego w (...) w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Gliwicach oddalił powództwo oraz orzekł w przedmiocie kosztów procesu.

W motywach tego rozstrzygnięcia wskazano na następujące ustalenia faktyczne oraz ich ocenę prawną.

Powód przebywał w Areszcie Śledczym w (...) w następujących okresach: od 19 października 2013 roku do 25 listopada 2013 roku, od 30 stycznia 2014 roku do 8 maja 2015 roku, od 4 czerwca 2015 roku do 11 sierpnia 2015 roku, od 13 listopada 2015 roku do 27 kwietnia 2016 roku, od 19 maja 2016 roku do 15 czerwca 2016 roku oraz od 3 sierpnia 2016 roku do czasu procedowania przed sądem pierwszej instancji. W czasie osadzenia w pozwanej jednostce powód zgłaszał szereg skarg dotyczących między innymi warunków bytowych, leczenia, korzystania z usług religijnych. Skargi te zostały uznane przez dyrektora jednostki za niezasadne.

Ustalono, że w Areszcie Śledczym w (...), w celach mieszkalnych w których przebywał powód są zapewnione odpowiednie warunki bytowe i sprzęt kwaterunkowy zgodnie z wymogami wskazanymi w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17.10.2003 roku. W celach znajdują się okna zapewniające światło dzienne i dostęp świeżego powietrza. Znajdują się tam kanały wentylacyjne, które zapewniają obieg powietrza pomiędzy korytarzem a celą. Wskazano, że w okresie letnim, za zgodą dyrektora, można posiadać wentylator. Podano, że cele w większości wyposażone są w prawidłowe oświetlenie jarzeniowe, jednak sukcesywnie oświetlenie jest wymieniane na ledowe. Cele wyposażone są w odpowiedni do liczby osadzonych sprzęt kwaterunkowy. Stwierdzono, że wyposażenie cel jest zgodne z przepisami, a ewentualne zniszczenia są z reguły wynikiem działania osadzonych. Ściany w celach nie są zagrzybione. Podano, że możliwe zawilgocenia ścian były wynikiem suszenia przez osadzonych prania w celi lub braku wietrzenia. Zaznaczono, że cele są regularnie remontowane. Środki czystości przydzielane są zgodnie z miesięczną normą. Za zgodą dyrektora można posiadać własne czajniki, grzałki. W każdej celi jest bieżąca woda i kącik sanitarny. Wskazano, że celach kąciki sanitarne są zabudowane do wysokości 1,85m, oddzielone od reszty sali, parawanem, drzwiami przesuwanym albo otwieranymi. Powód miał dostęp do ciepłej wody. Podano, że osadzony może posiadać grzałkę lub czajnik. Skazani mogą korzystać dwa razy w tygodniu z ciepłej kąpieli pod prysznicem. W jednostce są przeprowadzane kontrole sanitarne. Ustalono, że powód miał zapewnioną odpowiednią opiekę medyczną.

Podniesiono, że w jednostce do dyspozycji osadzonych jest świetlica, biblioteka i kaplica. Osadzeni mogą korzystać z katechez i innych usług kościoła rzymsko-katolickiego, zielonoświątkowego, świadków Jehowy. Ograniczenia w tym zakresie wynikają z warunków lokalowych Aresztu, względów bezpieczeństwa i okoliczności niezależnych od Aresztu tj. decyzji kapłanów i osób świadczących tego rodzaju usługi. Stwierdzono, że powodowi nie utrudniano praktyk religijnych i możliwości indywidualnych spotkań z księdzem. W niedziele na terenie Aresztu są odprawiane dwie msze święte. Osadzeni biorą udział w mszy zgodnie z grafikiem. Transmisja niedzielnej mszy odbywa się również przez radiowęzeł. Każdy osadzony może posiadać w celi Pismo Święte, materiały religijne i inne przedmioty praktyk religijnych.

Podano, że kontrole osobiste osadzonych przeprowadzane są w przypadku opuszczania lub powrotu do celi np. ze spotkań, z widzeń w celu sprawdzenia, czy osadzony nie posiada przedmiotów niebezpiecznych. Odbywają się w specjalne do tego przeznaczonych przystosowanych pomieszczeniach. Uznano, że powód był poddawany kontrolom osobistym w przypadkach określonych przepisami kodeksu karnego wykonawczego.

Przyznano, że powód podczas pobytu w pozwanej jednostce przebywał w celi z osobą chorą na półpasiec. Zaznaczono, że nastąpiło to po konsultacji medycznej, w wyniku której lekarz wykluczył możliwość zakażenia. Do zakażenia powoda nie doszło.

Wskazano, że w okresie od 5 marca 2016 roku do 7 kwietnia 2016 roku powód przebywał w celi z osadzonym, który zadeklarował się jako osoba niepaląca, faktycznie jednak palił w celi. Podniesiono jednak, że powód podczas pobytu w Areszcie wielokrotnie zmieniał swoją deklarację odnośnie do używania wyrobów tytoniowych. W trakcie przesłuchania przyznał, że takie praktyki stosuje się celem uzyskania wpływu na rozmieszczenie osadzonych.

Podano, że podstawą roszczeń powoda są przepisy art. 23 i 24 k.c. w związku z art. 448 k.c., a przesłankami odpowiedzialności pozwanego są: wystąpienie szkody krzywdy, bezprawność działania sprawcy oraz istnienie adekwatnego związku przyczynowego.

Uznano, że powód zasadność roszczenia uzasadnia jedynie własnym subiektywnym odczuciem krzywdy, nie wykazał natomiast, iż obiektywnie została mu wyrządzona przez pozwanego jakakolwiek krzywda lub szkoda. Zaznaczono, że dokonując oceny czy określone zachowanie dotknęło sfery dóbr osobistych osoby żądającej ochrony, należy mieć na uwadze nie tylko punkt widzenia tej osoby i jej indywidualną wrażliwość (kryterium subiektywne), ale przede wszystkim kryterium wzorców obiektywnych, w tym także odczucia szerszego grona osób oraz powszechnie przyjmowane i zasługujące na akceptację normy postępowania.

W ocenie Sądu Okręgowego wyniki postępowania dowodowego nie pozwalają również na przyjęcie aby zarzucane działania lub zaniechania pozwanego nosiły cechy bezprawności.

Stwierdzono, że nie potwierdziły się zarzuty powoda dotyczące niezapewnienia warunków bytowych podczas osadzenia w pozwanej jednostce. Podniesiono, że każda cela, w której przebywał miała zabudowany kącik sanitarny, który zapewniał zachowanie podstawowych wymogów intymności. Uznano, że dyskomfort jaki powód mógł odczuwać z tej przyczyny nie prowadzi automatycznie do naruszenia jego dóbr osobistych i wyrządzenia mu szkody. Zaznaczono, że zawilgocenie ścian w celach wynikało tylko i wyłącznie z niewłaściwego użytkowania tych cel przez osadzonych, którzy pomimo zakazu rozwieszali w celach mokre pranie. Co do zarzutu brak dostępu do ciepłej wody podano, że obowiązujące przepisy nie wymagają, aby w celach znajdował się dostęp do ciepłej wody, a osadzeni mają możliwość podgrzania wody celem utrzymania higieny osobistej. Odnośnie do zarzutu braku odpowiedniej wentylacji podano, że w celach istnieje możliwość otwarcia okna, cele posiadają również wyciągi grawitacyjne. Ustalono, że cele są odpowiednio oświetlone w większości oświetleniem jarzeniowym i oświetlenie takie nie stanowi zagrożenia dla zdrowia. Ponadto powód nie wykazał, aby wskutek niewłaściwego oświetlenia pojawiły się u niego problemy ze wzrokiem.

Nie uwzględniono także zarzutu co do narażenia powoda na niebezpieczeństwo zarażenia chorobą zakaźną. Podano, że umieszczenie powoda w celi z osobą chorą nastąpiło po wcześniejszej konsultacji medycznej i wykluczeniu niebezpieczeństwa zarażenia, do którego w faktycznie nie doszło.

Stwierdzono brak podstaw do uznania, iż kontrole osobiste, którym był poddawany powód naruszały jego dobra osobiste. Uznano, że kontrole osobiste, które powód określał jako naruszające jego intymność i godność wynikały ze względów bezpieczeństwa, były przeprowadzane rutynowo w przypadkach określonych przepisami i nie były w stosunku do powoda przeprowadzane częściej niż w przypadku innych osadzonych.

Nie uznano aby do naruszenia dóbr osobistych powoda doszło na skutek umieszczenia go jako osoby niepalącej w jednej celi z osobą palącą - wskazując na zmienność składanych przez niego deklaracji w tym zakresie. Stwierdzono,

że deklaracje powoda dotyczące określenia się jako osoba paląca lub niepaląca nie miały związku z chęcią porzucenia nałogu czy ochrony zdrowia. Ponadto wskazano, że zgłaszany w tym zakresie zarzut dotyczy zaledwie miesięcznego okresu czasu.

W ocenie Sądu pierwszej instancji nie doszło także do naruszenia dóbr osobistych powoda poprzez ograniczenie dostępu do praktyk religijnych. Ustalono, że pozwany zapewnia osadzonym możliwość praktyk religijnych w zakresie ograniczonym jedynie warunkami lokalowymi, względami bezpieczeństwa i możliwościami współpracy z osobami świadczącymi usługi religijne. Stwierdzono, że ograniczenia te nie noszą cech bezprawności.

Podkreślono, że osoba odbywająca karę pozbawienia wolności musi się liczyć z ograniczeniami swobód i praw, mieszczących się w granicach prawnych regulujących odbywanie kary pozbawienia wolności. Zaznaczono, że ochrona z art.24 k.c. przysługuje tylko w przypadkach działań bezprawnych, a bezprawność tę wyłącza działanie mające uzasadnienie w przepisach prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2003r. wydany w sprawie I CKN 480/01, LEX nr 137619). Podniesiono, że o naruszeniu godności skazanego można mówić wtedy, gdy cierpienia i upokorzenie przekraczają konieczny element cierpienia wpisanego w odbywanie kary pozbawienia wolności, zwłaszcza przy bierności zakładu karnego, który nie dba o poprawę warunków obywania kary i godzi się na przepełnienie cel, nie dba o zwiększenie ich ilości, o remonty, o polepszenie warunków racjonalnych, żywieniowych, czy wreszcie kulturalnych.

Wobec braku bezprawności zachowania pozwanego oraz niewykazania przez powoda naruszenia jego dóbr osobistych ani doznanej krzywdy oddalono powództwo.

Apelację od tego wyroku wniósł powód zaskarżając go w zakresie punktu 1 tego wyroku, zarzucając:

I. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 23 k.c., 24 § 1 k.c. w zw. z art. 417 § 1 k.c. i 448 k.c. poprzez przyjęcie, iż umieszczenie powoda w zawilgoconych i zagrzybiałych celach, z osobą chorą na półpasiec, z osobą palącą oraz przeprowadzanie u powoda częstych kontroli osobistych, nie stanowiło naruszenia dóbr osobistych powoda w postaci godności, prawa do intymności i zdrowia i nie może stanowić źródła zadośćuczynienia;

II. błąd w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia poprzez przyjęcie, iż:

- w celach mieszkalnych w Areszcie Śledczym w (...), w których przebywał powód są zapewnione odpowiednie warunki bytowe, zaś możliwe zawilgocenia ścian były wynikiem działania osadzonych, podczas gdy w celach, których przebywał powód tj. w celach o numerze (...), (...), (...) i (...) panowała wilgoć, zagrzybienie, złe oświetlenie i brak wentylacji, zaś dla kwestii zawilgocenia ścian w pomieszczeniach, w których przebywał powód, pozostaje bez znaczenia, czy doszło do tego zawilgocenia w wyniku działania innych osadzonych, czy w wyniku zaniedbania pozwanego;
- powód podczas pobytu u pozwanej przebywał w celi z osobą chorą na półpasiec, jednak nie stanowiło to zagrożenia dla zdrowia powoda i nie mogło prowadzić do zarażenia, podczas gdy powód został narażony na zakażenie wirusem VZV przez umieszczenie go w celi wraz z osobą chorą na półpasiec, co z kolei doprowadziło do naruszenia dobra osobistego powoda;
- powód został umieszczony w celi z osobą, która rzeczywiście paliła wyroby tytoniowe, jednak nie stanowiło to naruszenia dobra osobistego powoda z uwagi na to, iż powód zmieniał swoje stanowisko odnośnie tego, czy sam jest osobą palącą, czy nie, podczas gdy samo umieszczenie powoda, który w danym momencie deklarował, iż nie jest osobą palącą z osobą, która paliła wyroby tytoniowe, stanowiło naruszenie dobra osobistego powoda;
- powód był poddawany kontrolom osobistym rutynowo i nie były przeprowadzane częściej niż w przypadku innych osadzonych, podczas gdy powód był poddawany kontrolom osobistym wyjątkowo często, praktycznie po każdym kontakcie z osobą spoza Aresztu Śledczego w (...);

III. naruszenie przepisów postępowania, które to naruszenie miało wpływ na treść zapadłego w sprawie orzeczenia, tj.:

- art. 207 § 6 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków o przesłuchanie świadków R. Z., T. M., D. B., S. K., czy A. R. z uwagi na prekluzję dowodową, co doprowadziło do niewyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych sprawy, mających istotne znaczenie dla jej rozstrzygnięcia;
- art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd I instancji oceny materiału dowodowego w sposób sprzeczny z doświadczeniem życiowym i regułami logicznego myślenia co doprowadziło do poczynienia błędnych ustaleń faktycznych.

Wskazując na powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda: kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za działanie pozwanego polegające na osadzeniu z osobą chorą, kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za działanie pozwanego polegające na osadzeniu z osobą palącą, kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za działanie pozwanego polegające na sposobie poddawania powoda kontroli osobistej, kwoty 17.500 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za warunki pobytu w Areszcie Śledczym w (...) związane z osadzeniem, zasądzenie od pozwanego na rzecz organizacji pożytku publicznego (...) w K.: kwoty 17.500 zł za działanie pozwanego polegające na osadzeniu z osobą chorą, kwoty 17.500 zł za działanie pozwanego polegające na osadzeniu z osobą palącą, kwoty 17.500 zł za działanie pozwanego polegające na sposobie poddawania powoda kontroli osobistej, kwoty 17.500 zł za warunki pobytu w Areszcie Śledczym w (...) związane z osadzeniem, z ostrożności procesowej powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania; ponadto wniósł o przyznanie na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu według norm przepisanych w postępowaniu odwoławczym, oświadczając, że koszty te nie zostały uiszczone przez powoda w całości, ani w części.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, o następuje:

apelacja powoda jest częściowo uzasadniona i dlatego musiała doprowadzić do zmiany zaskarżonego wyroku.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że w toku procedowania przed Sądem pierwszej instancji wobec zbyt rygorystycznego zastosowania prekluzji dowodowej w stosunku do wniosku dowodowego powoda doszło do sytuacji zagrożenia równowagi procesowej stron.

Ustalając stan faktyczny Sąd Okręgowy dał wiarę dokumentom oraz za wiarygodne uznał zeznania świadków zawnioskowanych przez stronę pozwaną, a to: świadka J. U. – kierownika działu penitencjarnego w A.Ś. w (...), świadka M. G. (2) – kierownika działu kwatermistrzowskiego w A.Ś. w (...), świadka A. M. - wychowawcy w A.Ś. w (...). Za wiarygodne uznano także zeznania świadka T. N. – lekarza, kierownika ambulatorium w A.Ś. w (...) oraz świadka D. Z. – kierownika działu ochrony w A.Ś. w (...). Za całkowicie wiarygodne uznano również zeznania przesłuchanego za stronę pozwaną Dyrektora Aresztu Śledczego w (...), natomiast zeznania powoda uznano za wiarygodne tylko części w jakiej pokrywały się z ustalonym na podstawie powyższych dowodów stanem faktycznym. Wniosek powoda o przesłuchanie świadków R. Z., T. M., D. B., S. K., A. R. został oddalony.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny postanowił uzupełnić postępowanie dowodowe i dopuścił dowód z uzupełniającego przesłuchania świadków: S. K. i D. B. na okoliczność warunków bytowych w Areszcie Śledczym w (...), a nadto zwrócił się z odezwą o przesłuchanie w drodze pomocy sądowej świadków: T. M. i A. R..

Ponadto zobowiązano pełnomocnika pozwanego do przedłożenia regulacji prawnych wraz z ewentualnymi regulacjami wewnętrznymi obowiązującymi w Areszcie Śledczym w (...) regulującymi tryb dokonywania przeszukań osadzonych (kontrola osobiste).

Strona pozwana w piśmie procesowym z dnia 14 czerwca 2018 r. wyjaśniła, że umocowanie do dokonywania kontroli osobistych osadzonych wynika z art.116§2-4 kodeksu karnego wykonawczego. Wskazano także na postanowienia zawarte w §72 i 94 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 r. w sprawie

ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. z 2015r., poz.548) oraz §68 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. z 2016r. poz. 1804) podając, że powód przebywał w pozwanej jednostce w czasie obowiązywania obu tych rozporządzeń. Podano, że Areszt Śledczy w (...) nie posiada regulacji wewnętrznych dotyczących przeprowadzania tego rodzaju kontroli (k.281 akt).

Sąd Apelacyjny zważył, że stosownie do treści art. 116 § 2 - 4 k.k.w. w wypadkach uzasadnionych względami porządku lub bezpieczeństwa skazany podlega kontroli osobistej. Z tych samych względów kontroli podlegają również cele i inne pomieszczenia, w których skazany przebywa, znajdujące się w nich przedmioty, a także przedmioty jemu dostarczane lub przekazywane przez niego innej osobie. Kontrolę celi i innych pomieszczeń przeprowadza się podczas nieobecności skazanych.

Kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego. Oględziny ciała oraz sprawdzenie odzieży i obuwia przeprowadza się w pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są za pośrednictwem osoby tej samej płci.

Kontrola może być przeprowadzona w każdym czasie. W razie konieczności dopuszczalne jest naruszenie plomb gwarancyjnych oraz uszkodzenie kontrolowanych przedmiotów w niezbędnym zakresie.

Co do wskazanych przez stronę pozwaną aktów wykonawczych Sąd Apelacyjny stwierdza, że rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 2003 r. w sprawie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. z 2015r., poz.548) składa się z 14 paragrafów i nie reguluje w ogóle kwestii związanych z przeszukaniem osób, zaś w rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. z 2016r. poz. 1804) odnosi się do kwestii kontroli osobistej w §68 stanowiąc, że kontrolę osobistą przeprowadza się w następujący sposób:

- 1)osadzony opróżnia kieszenie, zdejmuje obuwie, odzież oraz bieliznę;
- 2)obuwie, odzież oraz bieliznę poddaje się kontroli;
- 3)funkcjonariusz dokonuje oględzin jamy ustnej, nosa, uszu, włosów oraz oględzin ciała;
- 4)oględziny ciała mogą polegać również na pochyleniu się lub przykucnięciu w celu sprawdzenia okolic odbytu i genitaliów;
- 5)w trakcie kontroli osadzony powinien być częściowo ubrany; funkcjonariusz najpierw kontroluje część odzieży, a przed kontrolą kolejnej części osadzony może się ubrać;
- 6)podczas oględzin funkcjonariusz nie powinien dotykać osadzonego.

Oceniając zeznania przesłuchanych w toku postępowania apelacyjnego świadków ustalono, co następuje.

Świadek D. B. nigdy nie przebywał z powodem w jednej celi. Przyznał, że przebywał w celi nr(...) w 2012 r. i były tam względne warunki. Potwierdził, że administracja jednostki podejmowała działania związane z usuwaniem grzyba i zawilgoceń w celach, choć w jego ocenie, było to mało skuteczne. Zeznał, że w latach 2013-2016 zdarzało się, że osoby niepalące były osadzane z osobami palącymi. Nie miał zastrzeżeń co do możliwości dostępu do posług religijnych w jednostce. O tym, że powód tak często miał przeprowadzane rewizje osobiste słyszał od 2-3 funkcjonariuszy. Zeznał, że powód głośno mówił o tych kontrolach, miał o to żal. Świadek zeznał, że słyszał od funkcjonariuszy, że powód celowo jest szczegółowo przeszukiwany bo pisze wiele skarg na areszt śledczy i należało mu dokuczyć.

Świadek S. K. w 2017 r. był przez parę dni osadzony wraz z powodem w AŚ w (...). Warunki bytowe ocenił jako kiepskie. Zeznał, że czasami po powrocie z widzeń był poddawany kontrolom osobistym. Nie miał wiedzy o tym czy powód był

poddawany takim kontrolom. Podał, że w A.Ś było dużo różnego rodzaju usług religijnych. Osadzeni kiedy chcieli otwierali okna w celi i wietrzyli. Zaznaczył, że osadzeni prali w celach tylko bieliznę i koszulki.

Świadek T. M. przebywał w AŚ w (...) od maja 2011 r. do końca 2016 r. Podał, że cele w których przebywał były zawilgocone, był smród i brud. Niektóre cele były wyremontowane ale to nic nie dawało, bo za chwilę grzyb i wilgoć wychodziły z powrotem. Administracja jednostki podejmowała jakieś działania ale to nic nie dawało. Nigdy nie przebywał w jednej celi z powodem. Nie miał wiedzy o tym, czy powód przebywał w jednej celi z osobą chorą na półpasiec.

Przyznał, że zdarzały się przypadki osadzania osób palących z niepalącymi. Często osadzeni, którzy chcieli mieć wpływ na umieszczenie z konkretną osobą w jednej celi celowo wskazywali się jako osoby palące lub niepalące. Zeznał, że podczas pobytu w AŚ w (...) był poddawany kontrolom osobistym po spotkaniu z obrońcą, po widzeniu, po powrocie ze sprawy. Zeznał, że powód był także poddawany takim kontrolom ale nie był w stanie określić jak często. Nie miał większych zastrzeżeń co do dostępu do usług religijnych. Zeznał, że wiedział o tym, że powód na wszystko się skarżył, a jego wnioski i prośby były odrzucane.

Świadek A. R. przebywał w Areszcie Śledczym w (...) od 6 lutego 2014 r. do 12 lutego 2018 r., nie był osadzony razem z powodem. Warunki bytowe ocenił jako złe. Wskazał na brak ciepłej wody, insekty w celi, wilgoć, grzyb na ścianach. Podał, że administracja jednostki stosowała środki do odgrzybiania i na insekty ale nic to nie dawało. Przyznał, że osoby palące były osadzane z osobami niepalącymi. Zeznał, że sporadycznie był poddawany kontrolom osobistym po widzeniu, a jak zaczął pisać skargi to kontrole były nawet 6 razy w tygodniu. Podał, że przebieg kontroli osobistej nie co do wszystkich był taki sam. Zeznał, że ci co się skarżyli byli gorzej traktowani. Zdaniem świadka powód „nie miał życia w areszcie”. Funkcjonariusze nękali go co było spowodowane skargami jakie pisał. Miał częste kontrole bo często pisał skargi. Z tego powodu był źle traktowany przez funkcjonariuszy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zeznania świadków złożone w toku postępowania apelacyjnego są spójne i zasługują na wiarę. Świadkowie odwołują się do swoich subiektywnych negatywnych odczuć odnoszących się do oceny warunków bytowych w Areszcie Śledczym w (...) jednak zeznania te nie mogą prowadzić do wniosku, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda ze względu na warunki osadzenia, utrudniony dostęp do praktyk religijnych, osadzenie z osoba palącą, czy też osadzenie z osobą chorą na półpasiec. Potwierdzone zostało, że w celach istnieje możliwość otwarcia okna, cele posiadają również wyciągi grawitacyjne. Zawilgoconie ścian w celach wynikało z niewłaściwego użytkowania tych cel przez osadzonych, którzy pomimo zakazu rozwieszali w celach mokre pranie. Administracja jednostki penitencjarnej podejmowała stosowne działania celem usuwania zawilgoceń i grzyba ze ścian. Brak dostępu do ciepłej wody jest dozwolony w świetle obowiązujących przepisów natomiast świadkowie zeznali, że osadzeni mieli możliwość podgrzania wody celem utrzymania higieny osobistej.

W toku uzupełniającego postępowania dowodowego powód nie wykazał, aby doszło do narażenia go na niebezpieczeństwo zarażenia chorobą zakaźną.

Do naruszenia dóbr osobistych powoda nie doszło także na skutek umieszczenia go jako osoby niepalącej w jednej celi z osobą palącą. Jak wynika z zeznań świadków deklaracje osadzonych dotycząc określenia się jako osoba paląca lub niepaląca nie miały związku z chęcią porzucenia nałogu czy ochrony zdrowia. Ponadto jak trafnie zauważył sąd pierwszej instancji, zarzut w tym zakresie dotyczy zaledwie miesięcznego okresu czasu.

Wyniki uzupełniającego postępowania dowodowego nie podważyły także prawidłowego ustalenia Sądu Okręgowego pierwszej instancji nie ograniczono powodowi dostępu do praktyk religijnych.

Z tych wszystkich przyczyn apelacja powoda w tym zakresie nie mogła odnieść skutku.

Zasadnie podniesiono, że osoba odbywająca karę pozbawienia wolności musi się liczyć z ograniczeniami swobód i praw, mieszczących się w granicach prawnych regulujących odbywanie kary pozbawienia wolności.

Do naruszenia godności skazanego można dojść wtedy gdy cierpienia i upokorzenie przekraczają konieczny element cierpienia wpisane w odbywanie kary pozbawienia wolności, zwłaszcza przy bierności zakładu karnego, który nie dba o poprawę warunków odbywania kary i godzi się na przepełnienie cel, nie dba o zwiększenie ich ilości, o remonty, o polepszenie warunków racjonalnych, żywieniowych, czy wreszcie kulturalnych.

Sąd Apelacyjny uważa, że traktowanie jest uznawane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka za "niehumanitarne" między innymi wówczas, gdy zostało zaplanowane, jest stosowane przez godziny bez przerwy i powoduje albo rzeczywisty uszczerbek na zdrowiu, albo głębokie fizyczne lub psychiczne cierpienie. Traktowanie jest uznawane za "poniżające", gdy ma taki charakter, iż powoduje u ofiar uczucie lęku, cierpienia i poczucie niższości, które mogą poniżyć je i upokorzyć.

Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, że kontrole osobiste mogą być czasami konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa zakładu karnego lub w celu zapobiegania zakłóceniom porządku lub przestępstwom. Kontrole osobiste winny być przeprowadzane w odpowiedni sposób, z należyтым poszanowaniem godności ludzkiej i w uzasadnionym prawnie celu. Nawet pojedyncze przypadki przeprowadzania kontroli osobistej były uznawane za poniżające traktowanie wobec sposobu, w jaki kontrola osobista była przeprowadzana, wówczas, gdy pojawiała się możliwość, iż celem kontroli było upokorzenie i poniżenie osoby oraz przy braku uzasadnienia dla przeprowadzenia kontroli osobistej. (por. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 1 czerwca 2017 r. 9635/13)

W okolicznościach niniejszej sprawy kontrole osobiste powoda miały umocowanie prawne w brzmieniu art.116 kodeksu karnego wykonawczego, który to przepis ma realizować uprawniony cel "zapobiegania naruszeniom porządku lub przestępstwom" oraz "ochrony praw i wolności innych osób". W aktualnym stanie prawnym osoba, która została poinformowana o przeprowadzeniu kontroli osobistej, nie ma prawa do zaskarżenia tej decyzji do sądu. Praktyczne stosowanie regulacji zawartej w art.116 k.k.w. budzi wiele wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich we wniosku skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego w dniu 24 stycznia 2016r. wystąpił o stwierdzenie że art.116 §6 k.k.w. w zakresie w jakim nie przewiduje wydawania decyzji w sprawie kontroli osobistej skazanego jest niezgodny z art.45 ust.1 i art.77 ust.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Trybunał Konstytucyjny nie rozpoznał dotychczas tego wniosku.

W rozpoznawanej sprawie oceny wymaga, czy przeszukania i kontrole osobiste, którym powód był poddawany w czasie osadzenia w Areszcie Śledczym w (...), były proporcjonalne i uzasadnione.

Poza sporem jest konieczność zapewnienia bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych. Należy jednak mieć na uwadze, że wysoce inwazyjne i potencjalnie poniżające środki takie jak przeszukania lub kontrole osobiste wymagają wiarygodnego uzasadnienia. Nie wydaje się, by uzasadnienie takie zostało skarżącemu przedstawione przez organy penitencjarne w niniejszej sprawie. Z zeznań świadków D. B. i A. R. wynika, że powód często miał przeprowadzane rewizje osobiste i był celowo szczegółowo przeszukiwany bo pisał wiele skarg na areszt śledczy i należało mu dokuczyć. Świadek A. R. dodatkowo zeznał, że przebieg kontroli osobistej nie co do wszystkich był taki sam. Osadzeni, którzy pisali skargi byli gorzej traktowani. Powód miał częste kontrole bo często pisał skargi. Z tego powodu był źle traktowany przez funkcjonariuszy.

W tym stanie rzeczy, odmiennie niż to przyjął sąd pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny uznał, że kontrole osobiste, którym był poddawany powód naruszały jego dobra osobiste. Kontrole te, były w stosunku do powoda przeprowadzane częściej niż w przypadku innych osadzonych. Częstotliwość tych kontroli, które naruszały jego intymność i godność nie została przez pozwanego uzasadniona żadnymi szczególnymi względami bezpieczeństwa.

Na częściowe uwzględnienie zatem zasługiwał zarzut błędnych ustaleń faktycznych a uchybienie to w konsekwencji doprowadziło do naruszenia przepisów prawa materialnego tj. art. 23 k.c., 24 § 1 k.c. w zw. z art. 417 § 1 k.c. i 448 k.c.

w zakresie w jakim oddalono żądanie zasądzenia na rzecz powoda zadośćuczynienia za krzywdę wywołaną sposobem i częstotliwością poddawania go kontroli osobistej.

Mając powyższe na uwadze zmieniono zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym o tyle, że zasądzono od pozwanego na rzecz powoda kwotę 10.000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie począwszy od 23 grudnia 2016 r. w pozostałej części powództwo oddalono. Początek biegu odsetek określono od daty pisma, w którym Prokuratura Generalna Skarbu Państwa poinformowała o przekazaniu zastępstwa procesowego Skarbu Państwa Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...) (k.134 akt).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zasądzona kwota zadośćuczynienia jest adekwatna do zrekompensowania powodowi krzywdy doznanej na skutek zbyt częstych kontroli osobistych, którym był poddawany w pozwanej jednostce. Żądanie zasądzenia zadośćuczynienia ponad tę kwotę, oraz sumy pieniężnej na cel społeczny uznano za nieuzasadnione.

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 386§1 k.p.c. i art.235 k.p.c. orzeczono, jak na wstępie.

Wysokość wynagrodzenia dla pełnomocnika powoda za pomoc prawną udzieloną mu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym ustalono na podstawie §10 pkt 26 w zw. z §16 ust 1. pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy pranej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2016r. poz. 1714, ze zm.). Stawkę tę podwyższono o 100 % uwzględniając wkład pracy pełnomocnika w przyczynienie się do wyjaśnienia wszelkich okoliczności sprawy (§4 ust.2 pkt 3 cytowanego rozporządzenia).

SSA Irena Piotrowska SSA Aleksandra Janas SSA Olga Gornowicz-Owczarek